

УДК 821.124'04-992"12".09:165.4

Маркіян ПРОХАСЬКО

**ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ АВТОРА
ЯК ЧИННИК ТВОРЕННЯ КАРТИНИ
НАВКОЛИШНЬОГО СВІТУ
(на прикладі порівняння текстів
середньовічних мандрівників Йоана де Плано
Карпіні та Вільгельма де Рубрука)***

Досліджено текст як суб'єктивний наратив автора, як ментальний продукт суми емоційно-світоглядних параметрів і як результат збігу об'єктивно-суб'єктивних та контекстуальних обставин створення розповіді. Порівняння ж подорожніх нотаток двох мандрівників-монахів Йоана Плано Карпіні та Вільгельма Рубрука, які під час написання своїх «звітів» перебували у подібних обставинах, дозволяє унаочнити ті суб'єктивні фактори, які вплинули на «об'єктивний» опис навколишнього світу.

Ключові слова: середньовічна латиномовна література, подорожні нотатки, автор, текст (нратив), Монгольська імперія, побут.

Твори Йоана де Плано Карпіні та Вільгельма де Рубрука доволі ретельно досліджені з огляду на достовірність та інформативність даних про звичаєві, військові, побутові і географічні реалії; різноманітні ідеологічні та інші аспекти функціонування Монгольської держави. Натомість сам текст як результат емоційно-досвідного світогляду автора здебільшого залишається на «узбіччі» сфери зацікавлень науковців. Тому у цій статті через безпосередній розгляд творів згаданих авторів спробуємо дослідити текст як ментальний продукт суми емоційно-світоглядних параметрів автора

---

* Науковий керівник – Галина Шепель, старший викладач кафедри класичних, візантійських і середньовічних студій УКУ.

і результат збігу об'єктивно-суб'єктивних та контекстуальних обставин створення наративу.

Посольство Плано Карпіні з ініціативи Папи Інокентія IV тривало з 1245 по 1247 рік. Папське завдання полягало в тому, щоб вивідати різноманітні таємниці монголів, і мандрівник його успішно виконав та створив справді важливий і значущий твір-звіт про свою подорож¹. Сам автор мету подорожі сформулював так: він вирушає у небезпечні східні краї за дорученням і з волі папи, щоб розвідати ситуацію, «довідатися про істинне бажання і наміри, мати можливість розкрити це християнам, аби Татари несподівано [...] не вторглися до них»². Плано Карпіні неабияк спричинився до заміни уявлень, що побутували в середньовічній Європі, про монголів як про дикі племена Судного дня значно реалістичнішими³. Свідчення Йоана ніколи не піддавалися сумніву, а його подорожні нотатки вже давно мають вагу в історичній науці⁴.

Поштовхом до подорожі францисканця Вільгельма Рубрука стало зацікавлення монголами короля Франції Людовіка IX Святого⁵. У дорозі Рубрук перебував у 1253-1255 рр. (період найвищого розквіту Монгольської імперії). Про причину мандрівки автор згадує в першій главі свого послання королю: офіційно

---

¹ Of the first sending of certaine Friers Prædicants and Minorites in to the Tartars, taken out of the 32 Booke of Vincentius Beluacensis his Speculum Historiale beginning at the second Chapter // The voyage of Iohannes de Plano Carpini in to the Northeast parts of the world in the yeere of our Lord, 1246. – The University of Adelaide [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ebooks.adelaide.edu.au/h/hakluyt/voyages/carpini/complete.html#english> (востаннє відвідано 5.02.2015).

² Плано Карпини Дж. История Монгалов / Джованни дель Плано Карпини ; пер. А. Малеева // Путешествия в восточные страны Плано Карпини и Рубрука / ред., вступ. ст. и примеч. Н. П. Шатиной. – Москва : Государственное издательство географической литературы, 1957. – С. 24-25.

³ Юрченко А. Г. Империя и космос: Реальная и фантастическая история походов Чингис-хана по материалам францисканской миссии 1245 года / А. Г. Юрченко. – Санкт-Петербург : Евразия, 2002. – С. 11.

⁴ Юрченко А. Г. Войско Чингис-хана в земле псов / А. Г. Юрченко // Древнейшие государства Восточной Европы: 2003 год: Мнимые реальности в античных и средневековых текстах / отв. ред. Т. Н. Джаксон. – Москва : Восточная литература, 2005. – С. 300.

⁵ Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада / Жак ле Гофф ; пер. с фр. ; общ. ред. Ю. Л. Бессмертного ; послесл. А. Я. Гуревича. – Москва : Издательская группа Прогресс, 1992. – С. 140.

автор їхав до «цих невірних згідно з уставом [...] ордену», а не як чийсь посол⁶.

Метою посольства Плато Карпіні був збір достовірних свідчень про походження, вірування, спосіб життя та наміри кочовиків. Усе це обговорювалося на Ліонському соборі в 1245 р. Місія мала ще навіть дещо містичне завдання: підтвердити чи спростувати пов'язувану із непізнаним східним світом вселенську катастрофу⁷. Необхідні свідчення мандрівник збирає, однак їх слід читати та розуміти глибше, ніж здається на перший погляд, адже як окремі передані ним деталі, так і, насамперед, цілий їх комплекс мають на меті розкрити християнам середньовічного Заходу ментальність монгольської імперії, яка проявлялася у складній і багатій системі символів. До прикладу, брат Йоан, здавалося б без потреби, описує чоловічу зачіску та жіночий головний убір. Однак виявляється, що цим свідченням автор хоче донести не-ймовірну уніфікацію імперії, адже однаково голили голову воїни, хани та імператор. У той же час, монах пише про свої мандри лише після повернення, і то на прохання папи⁸.

Причини, що спонукали Рубрука вирушити в подорож, були менш карколомні, ніж у Плато Карпіні, – адже він відправився пізніше, щоб зібрати свідчення для зацікавленого цим короля, – проте ставився він до неї не менш серйозно: мандрівник був готовий представляти та захищати позиції християнства у «дискусіях» із іншими релігіями, коли перебував на теренах Монгольської імперії⁹.

Плато Карпіні адресує свій текст широкому колу читачів¹⁰, а Рубрук пише особисто королю. Також другий автор, на відміну від першого, зазначає імена чотирьох своїх співандрівників: «...товариш мій, брат Варфоломій із Кремони, Госсель, який віз дари, чоловік Божий Тургеманн і юнак Миколай»¹¹.

---

⁶ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны / Гильом де Рубрук ; пер. А. Малеина // Путешествия в восточные страны Плато Карпини и Рубрука. – С. 90.

⁷ Юрченко А. Г. Империя и космос... – С. 15.

⁸ Там само. – С. 19-20.

⁹ The Mission of Friar William of Rubruck: His Journey to the Court of the Great Khan Möngke 1253-1255 / Ed. and trans. by Peter Jackson, with David Morgan. – London : Hakluyt Society, 1990. – P. 163.

¹⁰ Плато Карпини Дж. История Монгалов... – С. 24.

¹¹ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 91.

Монах Йоан називає свій твір «історією», а починає розповідь такими словами:

Усім вірним Христовому вченню, до яких може дійти це послання, Йоанн [...], брат ордену міноритів, легат апостольського Престолу, посол до Татар та інших народів сходу, [бажає] милості Божої [...] й торжествуючої перемоги над ворогами Бога і Господа нашого Ісуса Христа¹².

З цього привітання можна зробити висновок, що його автор доволі перейнятий долею християн та їхньої віри, є лаконічним і послідовним.

Зачин же тексту Рубрука набагато розлогіший, інформативніший та красномовніший:

Мандрівка у Східні країни Вільгельма де Рубрука в літо Благости 1253; Послання [...] Найясновельможнішому і найхристиянськішому володарю, Людовіку, Божою милістю славному королю Франків, брат Вільгельм де Рубрук, найменший в ордені братів міноритів [шле] привіт та [бажає] завжди радити у Христі. Писано в Екклезіасті про Мудреця: «Він відправиться до землі чужих народів, у всьому випробує на собі хороше і лихе». Цю справу звершив я, владику Королю мій, але якби ж як мудрець, а не як дурень, адже багато-хто чинить те, що й мудрець творить, але не мудро, а більш гупо [...]. Все ж [...], якщо вже ви сказали мені [...], щоб я описав вам усе, що побачу серед Татар, і навіть переконали не боятися писати вам довгі послання, я роблю те, що ви довірили, щоправда, роблю зі страхом і пошаною...¹³.

Із цього фрагмента може скластися враження, що автор, час-то вдаючись до довгих розписувань, не вирізняється особливою скромністю, адже Рубрук проводить паралелі між собою та Мудрецем¹⁴. І в той же час в тексті присутньо багато слів, які при кожній нагоді возвеличують особу короля, що, проте, було цілком у дусі свого часу. Адже у XI-XII ст., разом з остаточним закріпленням поділу суспільства на три стани, особа французького короля в уяві людей стає ідеальною, помазанником Божим, уособленням справедливості, обранцем Господа та Його помічником, «тож

¹² Плано Карпини Дж. История Монгалов... – С. 24.

¹³ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 88.

¹⁴ Там само.

було б справедливо, – написав у XI ст. Жерар де Камбре, – щоб панував на землі лише той один, хто підлягає Йому»¹⁵. Історики-медієвісти, зокрема Ернст Роберт Курціус, стверджують, що оратор мав зацікавити слухачів і забезпечити прихильне ставлення до себе. Саме тому він (у нашому випадку – автор Вільгельм) мусив, передусім, виявити свою афектовану скромність і власну показову невпевненість¹⁶.

Упевненості ж монахові не бракувало, адже в багатьох ситуаціях він поводить себе владно та трохи строго. До прикладу, коли один монах зцілював непевним способом хворого, то Вільгельм висварив його такими словами:

Або гряди як апостол, чинячи істинні чуда силою молитви і Святого Духа, або чини як лікар, згідно з правилами лікувального ремесла. Ти даєш пити міцні лікувальні напої людям, не готовим до цього, неначебто ці напої були чимось священним; якщо це дійде до відома людей, то ти будеш підданий за таке найгіршому презирству¹⁷.

Для Рубрука характерні дуже деталізовані записи: автор навіть зазначає, що пив рисове пиво, яке тримають у довгих пляшечках з вузькою шийкою, а воно дуже подібне до найкращого оксерського вина, однак не має такого ж запаху¹⁸; або пройшовся босоніж, як в рідних краях, тому зняв сандалі й викликав неабияке подивування у монголів¹⁹; чи описує прототип майбутніх ковзанів (згадує народ, який підв'язує собі під ноги відполіровані кістки, що дають можливість пересуватися по снігу чи льоду з такою швидкістю, яка дозволяла їм ловити птахів та звірів²⁰).

Твір «Історія Монголів» є структурованим та чітким: текст поділений на розділи, перша частина яких тематична – в ній підняті різноманітні питання, які стосуються монголів, а друга містить деталі, що торкаються особисто його: мандрівка, зустрічі,

---

¹⁵ Ададуrow В. Історія Франції: Королівська держава та створення нації / Вадим Ададуrow. – Львів : Видавництво Українського католицького університету, 2002. – С. 84-85.

¹⁶ Курціус Е. Р. Європейська література і латинське середньовіччя / Е. Р. Курціус ; пер. з нім. А. Онишка. – Львів : Літопис, 2007. – С. 96-97.

¹⁷ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 164.

¹⁸ Там само. – С. 138.

¹⁹ Там само.

²⁰ Там само. – С. 155.

мета, свідки тощо. Натомість, Рубрук не ділить розповідь на подорож та описи монголів.

На зачин автор описує Чорне море, розповідає про розташування різних міст, про те, хто та чим торгує, про глибину ріки і про багато інших речей²¹. Мандрівник видається людиною обізнаною з географією, адже разом зі своїми описами та спостереженнями францисканець посилається на Исидора, який називає Аланією землю між ріками Дунабій й Танаїд²², яку автор змальовує так: «...розмежовує Азію та Європу, як ріка Єгипту Азію й Африку»²³. Слід зауважити, що Плано Карпіні також посилається на Исидора: він згадує істот, яких той назвав Циклопедами²⁴. Однак сам цей образ монах включив у текст свого послання із цілою плеядою подібних до нього описів та розповідей, що сукупно переповідали фантастичний роман авторства одного із представників монгольської еліти, який називався, аналогічно до «Роману про Александра» (Македонського), «Романом про Чингіз-хана»²⁵. Відомий російський дослідник цієї тематики Н. Горелов зазначає, що велика кількість міфічних літературних елементів, пов'язаних, зокрема, з фантастичною згадкою про зіткнення монголів й індів та їхнього царя, пресвітера Йоана, запозичена, як і багато іншого про пресвітера Йоана, із тих же легенд про Александра Македонського²⁶.

Монгольська імперія добре ставилася до послів²⁷, що, зокрема, можна простежити в досліджуваних нами текстах. Плано Карпіні згадує про те, що до хана Батія їхнє посольство супроводжували; нових коней давали три-чотири рази кожен день,

²¹ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 89-90.

²² Там само. – С. 109.

²³ Там само. – С. 110.

²⁴ Плано Карпини Дж. История Монгалов... – С. 49.

²⁵ Юрченко А. Историческая география политического мифа. Образ Чингис-хана в мировой литературе XIII-XV вв. / А. Юрченко. – Санкт-Петербург : Евразия, 2006. – С. 13.

²⁶ Горелов Н. Наследие пресвитера Иоанна / Н. Горелов // Послания из вымышленного царства / пер. с др.-греч., ст.-фр.; пер. с лат., сост., вступ. ст. Н. Горелова. – Санкт-Петербург : Азбука-Классика, 2004. – С. 135.

²⁷ Уэзерфорд Дж. Чингиз-хан и рождение современного мира / Дж. Уэзерфорд; пер. с англ. Е. Лихтенштейна. – Москва : АСТ; Владимир : ВКТ, 2008. – С. 52.

а часом – п'ять-сім разів²⁸; після прибуття їх розмістили зі зручностями неподалік від ставки Батія²⁹; хоча годували послів «дуже скупо»³⁰: навіть по дорозі від хана Бату подорожні мали тільки пшоно з водою та сіллю³¹, однак, на щастя для мандрівників, так було не весь час: коли посольство дійшло до першого двору імператора, то там подорожнім влаштували добрий відпочинок³².

Вільгельм Рубрук також згадує, що з їжею було не завжди добре: якось від голодної смерті їх з товаришами врятували сухарі. Адже для харчування мандрівникам давали тільки коров'яче молоко, яке, однак, було поганим. З питвом також було скрутно, бо ту воду, яку можна було знайти, дуже каламутили коні, а вино закінчувалося. Гроші у Рубрука були, проте, з його слів, за них нічого не можна було купити, а дорогих тканин, які могли б зарадити у цій ситуації, у монаха не було³³.

Із тексту Рубрука дізнаємося, що монгольський провідник спершу ставився до чужоземців доволі погано: завжди давав їм найгірших коней, мало годував, а найголовніше – був дуже зверхнім і відчував відразу, однак згодом, коли він пізнав середньовічних європейців ліпше, то почав ставитися краще³⁴; зрештою, коли настав час прощатися, він попросив пробачення³⁵. Із цього свідчення можна припустити, що монах Вільгельм був порядною та гідною людиною, адже усупереч культурним розбіжностям і стереотипам, зумів своєю поставою завоювати повагу монгольського провідника.

Вільгельм Рубрук описав землі та володарів, які підпорядковувалися монголам і платили їм данину, згадуючи лише сусідні з Чорним морем території. Автор зазначає факт щодо данини, якої татари не так давно брали більше, ніж домовлялися: це була одна сокира з кожного дому й усі злитки заліза, що вдавалося знайти³⁶.

²⁸ Карпини П. История Монгалов... – С. 73.

²⁹ Там само. – С. 71.

³⁰ Там само. – С. 72.

³¹ Там само. – С. 73.

³² Там само. – С. 74.

³³ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 107.

³⁴ Там само. – С. 125.

³⁵ Там само. – С. 143-144.

³⁶ Там само. – С. 90.

Також мандрівник згадує про солончаки у Причорномор'ї, куди їздять по сіль з усієї Русі, з чого мають великі доходи Сартах і Бату³⁷. Рубрук намагається донести до читача зонайбільше інформації, часто навіть такої, яка на перший погляд могла б видаватися не так корисною, як цікавою. А деякі його свідчення виглядають дуже контрверсійно: один купець розповів Вільгельму, що команів (коли вони втікали від татар до моря) було дуже багато, і вони пожирали своїх мерців, «як собаки – трупи»³⁸.

Усі ці згадки корисні для вивчення середньовічного життя: війни, побуту, промислу, виживання тощо. Адже збираючи їх та співставляючи зі свідченнями інших джерел сучасні дослідники мають можливість віднайти неоціненний матеріал. Наприклад, запис Рубрука:

...одяг вони ніколи не перуть, оскільки кажуть, що Бог тоді гнівається, і якщо його (одяг) повісити сохнути, то буде грім. Крім того, вони б'ють тих, хто пере, і забирають у них цей одяг. Вони надзвичайно бояться грому, [...] закутуються у чорну повсть, поки (гроза) не мине³⁹, –

можна було б використати як підставу для пошуку коренів деяких сучасних забобонів, пов'язаних із пранням.

Проаналізовані тексти Плато Карпіні та Рубрука підтверджують їх залежність від суб'єктивних факторів: індивідуально-авторських особливостей, особи адресата, поширених тогочасних уявлень про невідомі землі тощо. Автори вимальовують певну картину, яка складається із окремих свідчень, неначе «пазл», залучаючи на власний розсуд або оминаючи увагою певні описи.

Плато Карпіні приділяє величезну увагу тій частині тексту, в якій описує перебування у ставці третього монгольського імператора Куюка⁴⁰. Відтак, ми спробували акцентувати факти, які відображають особисте, суб'єктивне, сприйняття ситуації, оточення, подій тощо. Отож: коли Плато Карпіні зі своїми супутниками приїхав до ханського двору, то отримав у розпорядження

³⁷ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 91.

³⁸ Там само.

³⁹ Там само. – С. 102.

⁴⁰ Филиппс Э. Д. Монголы: Основатели империи Великих ханов / Э. Д. Филиппс; пер. с англ. О. И. Перфильева. – Москва: Центрполиграф, 2003. – С. 165.

намет і провізію, як інші послы, однак, він неначе із певною приємністю зазначає, що надані речі були кращі, ніж ті, які отримали інші⁴¹; далі в тексті автор знову підкреслює своє особливе становище: він пише, що у ті дні були присутні чотири тисячі послів із різних завойованих країн (чи тих, хто хотів підкоритися), і лише йому та руському князю Ярославу з Суздалья давали «вище» місце, а також Плано Карпіні пропонували пити не кобиляче молоко, а пиво, чим «...вони висловлювали нам велику повагу»⁴². Автор наголошує на кращому ставленні до його персони, очевидно, як до представника найбільшого християнського «володаря» (принаймні, в очах монголів).

«Незвично було споглядати» авторові за тим, скільки монголи випили за день кобилячого молока; натомість про побачені методи охорони ханського двору, різні покарання за порушення тощо Йоан розповідає доволі безпристрасно⁴³. Описуючи величезний намет, який якраз готувався для обрання Куюка великим ханом, автор звертає увагу на різноманітні дрібниці (дерев'яну огорожу, розмальовану довкола⁴⁴), вражається пишністю заходів (особливо різнокольорним одягом монгольських вождів і їхніх людей у різні дні):

У перший день всі були одягнені в білий пурпур, на другий і той, коли до згаданого шатра прибув Куюк, – в червоний; у третій день всі були в блакитному пурпурі, а на четвертий – у найліпших балдахінах⁴⁵.

Багато з них мало на кінській збруї (вездечках, нагрудниках, сидлах та підсідельниках), за підрахунками Плано Карпіні, золота на двадцять марок⁴⁶. Поміж враженнями про неймовірну кількість багатств, які привезли з усіх-усюд послы, і пишність дійств монах звертає увагу на те, що людям, які перебували в імператорському шатрі, м'ясо подавали із сіллю, а тим, котрі були назовні – без солі⁴⁷. Такі зауваги підказують, що автор перебував серед поважніших гостей, але мав і можливість виходити назовні, таким чином

⁴¹ Плано Карпини Дж. История Монгалов... – С. 75.

⁴² Там само. – С. 76.

⁴³ Там само. – С. 75-76.

⁴⁴ Там само. – С. 75.

⁴⁵ Там само.

⁴⁶ Там само. – С. 76.

⁴⁷ Там само. – С. 77-78.

спостерігаючи, здавалося б, непомітну різницю між «простими» і «важливими» людьми⁴⁸.

Опису монголів, їхніх звичаїв, одягу, житла тощо автори присвятили значні частини своїх подорожніх нотаток, однак, зважаючи на поставлені завдання цього дослідження, спробуємо розглянути ці свідчення, акцентуючи увагу на подібностях та відмінностях описів Плато Карпіні та Рубрука, на тому, які нюанси зацікавили мандрівників більше, а на які вони не звернули великої уваги, що викликає в авторів позитивні чи негативні емоції і чому, що монахи намагаються донести своїм адресатам тощо. І Плато Карпіні, і Рубрук перебували у подібних місцях, оточенні чи ситуаціях, однак очевидним є те, що один міг бачити щось, чого не побачив інший, хтось із них легше сприймав певні речі, а хтось – важче. Це все, у свою чергу, вплинуло на емоції та рефлексії авторів.

Якщо Плато Карпіні скрупульозно описує житло монголів:

Ставки у них круглі, [...] зроблені з прутів та тонких палиць. Зверху ж [...] є кругле вікно, через яке потрапляє світло, а також для виходу диму, адже всередині у них завжди розпалений вогонь. Стіни ж і дахи покриті повстю, двері зроблені також із повсті...⁴⁹,

то Рубрук пише про це поетичніше, зазначаючи окремі, менш важливі для розуміння конструкції, проте цікавіші загалом деталі:

Дім, у якому вони сплять, вони ставлять на колесах з плетених прутів; його стовбурами є прутья, що піднімаються догори і сходяться у формі маленького колеса, з якого підіймається вверх шийка, подібна до димаря; її вони покривають білою повстю, часто також просочують повсть вапном, білою глиною і порошком з кісток, щоб вона виблискувала яскравіше; а іноді беруть вони також і чорну повсть. Цю повсть [...] прикрашають гарним та різноманітним живописом. Вони ж зшивають кольорову повсть з іншою, komponуючи виноградні лози та дерева, птахів і звірів...⁵⁰.

Двір багатого монгола Рубрук порівнює з містом:

... коли вони десь зупиняються, то перша дружина ставить свій двір із західного боку, а потім всі інші розташовуються по черзі таким чином, що остання дружина буде зі східного боку [...] Отже, один

⁴⁸ Плато Карпіні Дж. История Монгалов... – С. 79.

⁴⁹ Там само. – С. 28.

⁵⁰ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 92.

двір багатого монгола виглядатиме неначе велике місто, лише чоловіків у ньому буде дуже небагато⁵¹...

адже у Бату, до прикладу, двадцять шість дружин, кожна з яких має своє шатро. Плано Карпіні ж не розповідає про устрій цілої ставки ханів і всіх його дружин, однак коротко пише, що

...якщо один татарин має багато жінок, то кожна з них має власну ставку [...] і один день він п'є, їсть і спить з одною, а інший – з іншою...⁵²

Тут же автор описує жіночі обов'язки, і що вони уміють робити

Дівчата й жінки їздять верхи і скачуть на конях вправно, як чоловіки. Також ми бачили, як вони носили сагайдаки та луки [...] Їхні дружини роблять кожухи, плаття, черевики, чоботи і всі вироби зі шкіри, а також вони керують підводами і ремонтують їх, в'ючать верблюдів і дуже вправні та швидкі у всіх своїх справах...⁵³

Рубрук пише подібне:

якщо у господаря дуже багато дружин, то та, з котрою він спить вночі, сидить поруч із ним вдень, [...] дари ж, що приносять (у той день), складають у скарбниці цієї пані...⁵⁴

Крім того, він зазначає, що саме до жіночих обов'язків належить керування підводами, а також вони мають ставити на них житла і знімати їх,

доїти корів, робити масло і грут, готувати та зшивати шкури...⁵⁵,

в той час, коли чоловіки

роблять луки і стріли, виробляють стремена і вуздечки, а також сідла, будують житла і підводи, пильнують коней і доять кобил, трясуть кумис, тобто кобиляче молоко, роблять міхи, в яких його зберігають, пильнують також верблюдів і в'ючать їх⁵⁶,

а догляд за козами та вівцями належить чинити як одним, так іншим⁵⁷. Вільгельм Рубрук також звертає увагу на те, що жінки

⁵¹ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 94

⁵² Плано Карпини Дж. История Монгалов... – С. 37.

⁵³ Там само. – С. 37-38.

⁵⁴ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 95.

⁵⁵ Там само. – С. 101.

⁵⁶ Там само. – С. 102.

⁵⁷ Там само. – С. 102

їздять верхи: «...всі жінки сидять на конях, як чоловіки – кладучи стегна у різні сторони...». Поруч у тексті є несподівана згадка про ніс монголки, і чим він менший, тим вона вважається красивішою⁵⁸.

Про зовнішній вигляд згадують двоє авторів (кожен по своєму, зрозуміло), крім того, і Рубрук, і Плано Карпіні описують одяг⁵⁹, при тому перший автор зазначає, що мають багаті, а що – бідні⁶⁰; похорон⁶¹, звичаєве судочинство⁶², тогочасне монгольське весілля⁶³ (або те, з ким можна одружуватися)⁶⁴ та немало інших речей.

Цікавими для сучасників були записи про тварин, адже Рубрук, припускаємо, зробив перші описи деяких видів, не відомих мешканцям середньовічної християнської Європи:

Водяться там також кролики з довгими хвостами, як у кішки [...] У них є також багато інших малих тваринок, [...] яких вони дуже добре розрізняють. Оленів я там не бачив; зайців бачив мало, а газелей – багато. [...] Бачив я також іншу породу тварин, що зветься аркал; вони мають подібне до баранячого тіло і роги, загнуті, як у барана, але такі величезні, що однією рукою я ледве міг підняти два роги...

У той час Плано Карпіні заторкує питання про тварин із практичнішої точки зору – він записує розмір монгольського податку, що його мали сплачувати мешканці Русі:

...одну шкуру білого ведмеда, одного чорного бобра, [...] одну чорну шкуру певної тварини, що водиться у тій землі, назви якої ми не вміємо передати латиною, а германською вона називається ільтіс (iltis), поляки ж і русини називають цього звіря дохор (dochori)...⁶⁵;

або:

---

⁵⁸ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 101.

⁵⁹ Плано Карпини Дж. История Монгалов... – С. 28.

⁶⁰ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 99-100.

⁶¹ Плано Карпини Дж. История Монгалов... – С. 33-34; Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 103-104.

⁶² Плано Карпини Дж. История Монгалов... – С. 57-58; Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 103.

⁶³ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 102.

⁶⁴ Плано Карпини Дж. История Монгалов... – С. 27-28.

⁶⁵ Там само. – С. 56.

Вони мають великий достаток худоби – верблюдів, биків, овець, кіз та коней. В'ючних тварин у них стільки, скільки, на нашу думку, немає у цілому світі...⁶⁶

Також обидва автори приділяють увагу, до прикладу, наступному:

...знайте, що вони спокійно їдять всяку мертвечину, а серед такої великої кількості худоби і стад, цілком зрозуміло, вмирає багато тварин⁶⁷;

...вони їдять собак, вовків, лисиць і коней, а у випадку необхідності споживають і людське м'ясо. [...] Ми бачили також, як вони їли мишей. Скатертин і серветок вони не мають. Хліба у них немає, так само, як зелені та овочів чи чогось ще, окрім м'яса [...] Вони дуже мастять собі руки [...], а коли поїдять, то витирають їх об свої чоботи або траву...⁶⁸.

Цілком зрозуміло, що така, настільки інша, культура споживання їжі привернула увагу мандрівників і справила на них неабияке враження. Так, Рубрук звертає увагу на кілька, на нашу думку, важливих та позитивних речей (також щодо їжі), наприклад:

...хоч вони й не додають солі до масла, воно, все ж таки, внаслідок інтенсивного варіння не піддається гниттю⁶⁹ ... із кінських кишок вони роблять ковбаси, які кращі, ніж зі свинини, і їдять їх свіжими, ... ці кусочки (м'яса) одразу висушуються без солі і зовсім не поширюють смороду⁷⁰.

Із таких спостережень неважко припустити, що у краях Рубрука і масло псувалося, і ковбаси були не досить смачні, і заготовля м'яса не супроводжувалася райськими ароматами. Відтак, це унаочнює тезу про те, що будь-що може вплинути на те, на що саме автор зверне свою увагу і занотує у тексті, адже якби у тогочасній Європі ситуація була подібна до монгольської, то монах, скоріш за все, не звернув би на неї уваги.

Говорячи про їжу, слід обов'язково звернути увагу на кумис, опис приготування якого знаходимо лише у тексті Вільгельма де Рубрука:

⁶⁶ Плано Карпини Дж. История Монгалов... – С. 29.

⁶⁷ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 96.

⁶⁸ Плано Карпини Дж. История Монгалов... – С. 36.

⁶⁹ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 98.

⁷⁰ Там само. – С. 97.

... накопичивши багато молока, яке, поки свіже – таке ж солодке, як і коров'яче, вони наливають його в великий бурдюк [...] і починають бити по ньому [...] Як тільки вони починають збивати, молоко починає кипіти, неначе нове вино, і окисати чи бродити; і вони його збивають доти, поки не зберуть масла. Тоді вони куштують молоко і, якщо воно відповідно різке, п'ють. Адже при питті воно щипає язик так, як вино із добавкою свіжого винограду, [...] воно залишає на язичку смак мигдалевого молока і приносить багато приємності нутру людини, слабкі ж голови п'яніють; [...] Для потреб важливих осіб вони роблять також каракосмос, тобто чорний кумис...⁷¹.

Загалом, обидва автори приділили увагу цьому напою, адже самі монголи, мабуть, не уявляли свого життя без нього.

Різні обставини стали причиною свідчень Платона Карпіні та Рубрука про зброю монголів. Перший приділяє озброєнню, тактиці та іншим військовим речам велику частину тексту⁷², в той час, коли другий мандрівник зазначає наприкінці подорожі, що нарешті зміг побачити зброю монголів, яку з радістю, проте коротко описує, адже цікавився цим вже давно⁷³.

Йоан Платон Карпіні згадує, що коли він разом зі своїми товаришами перебував на утриманні князя Василька, то попросив його зібрати єпископів, яких пробував переконати (на підставі грамоти-звернення папи Римського) «повернутися до єдності святої матері церкви»⁷⁴. У тексті простежується ентузіазм та надія, з якою францисканець чекає приїзду князів, зокрема Данила (він якраз поїхав до Бату), який мав би дати остаточну відповідь на звернення папи і проповідування братів-монахів⁷⁵. Цю відповідь, до речі, Платон Карпіні зі своїми співандрівниками отримує на зворотньому шляху: Данило, його брат Василько, єпископи й інші поважні люди одноголосно відповіли,

що бажають мати [...] Папу своїм [...] паном та отцем, а святу Римську Церкву володаркою і вчителькою...⁷⁶

⁷¹ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 97-98.

⁷² Платон Карпіні Дж. История Монгалов... – С. 50-55.

⁷³ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 187.

⁷⁴ Платон Карпіні Дж. История Монгалов... – С. 68.

⁷⁵ Там само. – С. 68.

⁷⁶ Там само. – С. 82.

Вільгельм Рубрук також намагається навернути когось у католицьку віру: провадячи філософську розмову, він поступово хилив до християнських вірувань, однак, на його жаль, тлумач у певний момент більше не хотів перекладати, тому монахові довелося припинити⁷⁷.

Інша спроба навернення була спрямована на провідників, які в одному небезпечному місці прохали Рубрука помолитися. Коли ті побачили, що небезпека минула, то попросили монаха, щоб він написав їм на папері слова молитви. Однак той відповів:

Я навчу вас слову, котре ви будете носити у серці вашому і через котре спасуться душі та тіла ваші навіки.

Однак, через поганого перекладача, Вільгельмові довелося обмежитися тим, що він написав для них молитви «Вірую в єдиного Бога» і «Отче наш» настановляючи вірити й молитися, навіть якщо не розуміють змісту⁷⁸. Така ситуація наштовхує на думку, що монах щиро бажав навернення цих людей до своєї віри, а головне – був справді переконаний – це єдиний спосіб спастись. Зрештою, підсумовуючи перебування у країні монголів, Рубрук зазначає, що охрестив таки шість душ, хоч і з ремаркою «лише»⁷⁹.

Плано Карпіні згадує цікавий випадок, який стався з ним у Києві, а саме: певний тисячник та інші знатні особи міста порадили не брати тих коней, на яких мандрівники приїхали, адже вони не вміють добувати собі траву з-під снігу, як татарські. Зважаючи на те, що у дорозі подорожуючим скоріш за все не трапиться ні соломки, ні сіна, ні корму, потрібно було лишити своїх скакунів. Такий порядок речей спонукав Йоана «дати подарунки тисячникові, щоб заслужити його милість для отримання підвод та провідників»⁸⁰.

Цей же автор негативно згадує ситуацію, яка сталася незадовго після від'їзду із Києва, а також особу, причетну до неї. Стосувалася вона алана Міхея, що був татарським начальником одного з поселень. Він неправдиво викликав Плано Карпіні та його соратників нібито від імені такого-соби Коренси до себе, щоб отримати дари. Мандрівники не могли прямувати далі, допоки не виконали

⁷⁷ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 129-130.

⁷⁸ Там само. – С. 135.

⁷⁹ Там само. – С. 184.

⁸⁰ Плано Карпини Дж. История Монгалов... – С. 68.

бажання Міхея і не дали те, чого він хотів. Попри те, як вказує Йоан, цей чоловік, «сповнений всякої злоби та підступності», ще й украв дещо підло і по-зłodійськи⁸¹. Слід зауважити: не лише згаданий Міхей домагався для себе подарунків. Зрештою, незадоволю до цього князь Василько попереджав Карпіні та його супутників про таку притаманну татарам рису. Отже, припускаємо, що Міхей можливо не був надто гіршим від інших татар чи підданих татарам людей, але таке його висвітлення могло залежати від суб'єктивного емоційного враження Йоана Плато Карпіні.

Вільгельм Рубрук, за його ж словами, також був змушений роздавати дари усім татарським начальникам, адже цього вимагав його провідник. І хоча засобів не вистачало, Вільгельм досить спокійно ставиться до даної ситуації. Можливо усе пізнається у порівнянні, адже для цього мандрівника набагато гіршими і важчими для сприйняття видалися інші речі, пов'язані, зокрема, з гігієною⁸², на яких Плато Карпіні (якщо й згадував) – не акцентував. Однак найгіршим для Рубрука була неможливість проповідувати через те, що перекладач не знав відповідних слів⁸³.

Дуже безпосереднім та простим було негативне враження Рубрука про правителя Сартаха: спершу каже про те, що дізнався бучітмо цей володар – християнин; потім автор з ентузіазмом розповідає про нього; врешті пише, що довідався про нього багато хорошого, «чого [...] у результаті не виявив»⁸⁴. Отже, Рубрук, доволі легко, чи то смиренно, ставиться як до прикростей, пов'язаних із людськими вадами, так і до самої подорожі. Можливо сам текст дає відповідь на це запитання, адже практичні люди, котрі намагаються дотримуватися певної лінії чи плану, здебільшого пишуть лаконічніше та структурованіше, ніж ліричні особи, які часто доволіно інтерпретують такі речі. Саме це спостерігаємо у двох досліджуваних авторів. До того ж, Вільгельм Рубрук надзвичайно спокійно й майже безпристрасно оповідає, що послухав поради купців й узяв із собою в подорож плодів, мускатного вина і смачних сухарів, усе це призначалося для подарунків головним начальникам:

⁸¹ Плато Карпіні Дж. История Монгалов... – С. 69.

⁸² Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 109-110.

⁸³ Там само. – С. 110.

⁸⁴ Там само. – С. 90.

...аби шлях був мені більш доступним, адже у них ні на кого не дивляться милостивим оком, якщо він приходить з порожніми руками⁸⁵.

Однак згодом із тексту стає доволі зрозуміло, чому автор не надто позитивно згадує і Сартаха, й усе з ним пов'язане. Адже той, скоріш за все, скориставшись хитрістю та своїм положенням, вилучив із власності посла дороги книги й інші речі. Однак навіть у такій ситуації автор не дуже розпачає і є доволі оптимістичним, пишучи, що зумів зберегти Біблію, правила та деякі книги, які більше любив⁸⁶.

Мабуть, доволі очікуваним є те, що наприкінці подорожі Рубрук, терплячи від свого провідника випрошування подарунків, уже практично не приділяє цьому уваги в тексті. Скоріш за все, монах взагалі про це і не згадував би, якби тільки той спеціально на затягував подорож, щоб мати із цього вигоду. На додаток Вільгельм Рубрук зазначає, що не міг докоряти провіднику, адже у сарацинських землях, де відбувалися ці події, той міг без проблем убити християн чи продати їх у рабство⁸⁷. Вчитуючись у текст, можна відчутти певну ностальгію автора за тим часом, коли напередодні перебував при дворі чи то хана, чи якогось християнського володаря, де був вельми поважною особою, і де до нього ставилися значно краще.

Свій страх перед невідомістю Йоан Плано Карпіні виражає на папері доволі драматично: він пише, що зі ставки хана Бату до імператора Куюка вирушало їхнє посольство із гіркими сльозами, не знаючи, приведе ця поїздка до життя чи до смерті⁸⁸. У тексті ми не бачимо причин, чому Йоан так боїться, адже монголи не чинили ні йому, ні комусь з його товаришів шкоди, ставилися до них, як до послів. Автор не вказав якихось чітких обставин, які могли б пояснити цю ситуацію, тому можемо висунути з цього приводу такі гіпотези: Плано Карпіні намагається підкреслити важливість і складність своєї місії; або – монах Йоан написав цей пасаж вже згодом, коли пережив непросту подорож до Куюк-хана. Остання здогадка підкріплюється розповіддю про нестачу їжі, що ослабила подорожніх, та розтоплений сніг як єдине можливе пиття⁸⁹.

---

⁸⁵ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 91.

⁸⁶ Там само. – С. 115.

⁸⁷ Там само. – С. 193.

⁸⁸ Плано Карпини Дж. История Монгалов... – С. 73.

⁸⁹ Там само. – С. 73.

Певний страх перед новим і невідомим простежується також у словах Рубрука, який почувався не дуже затишно, коли вперше опинився серед монголів, адже вони, довідавшись, що посланець раніше в їхньому оточенні не був, почали, як пише сам автор, безсоромно просити їжі, а потім інших речей мандрівників: ножичків, гаманців, рукавиць та ремінців. Монах зазначає, що монголи «вважають себе володарями світу, і вони думають, що ніхто не має їм ні в чому відмовляти»⁹⁰. Однак Рубрук проявив у цій ситуації непохитність та силу характеру, неодноразово відмовивши прохачам, а на запитання «що ви везете для вручення Сартаху?» навіть відповів: «Сартах добре роздивиться, що ми йому вручимо, [...] і не їх справа розпитувати про це...». Отож, коли подорожні рушили далі, то Вільгельм неначе зітхнув з полегшенням: «Мені прямо таки здалося, що я вирвався з рук демонів»⁹¹.

Виникає думка, що негативних вражень від мандрівки, а в першу чергу, мабуть-таки, від східних людей, було більше, ніж позитивних. Квінтесенцію неприємні в тексті Вільгельма Рубрука вбачаємо у місці, де він пише, що якби йому дозволили, то він почав би зі всіх сил по всьому світу проповідувати війну проти монголів⁹². Можливо, однак, що аж таке імпульсивне твердження було спричинене не лише загальними враженнями про цей народ, а й іншими обставинами. Серед них, на нашу думку, є деякі явні: по-перше, у дуже короткому часі перед тим монахові стало відомо про ймовірне неправильне потрактування грамоти його короля, внаслідок чого вважали, що той шукає союзників проти сарацинів⁹³, а це могло б підважити справу та звести нанівець усі старання Вільгельма (до речі, згодом монахові стало відомо про намагання одного самозванця самотужки зіштовхнути монголів і сарацинів, щоб таким чином отримати користь для християн⁹⁴). По-друге, скидається, що Рубрук, до всього, якраз був роздратований через розмову з монголами; про це свідчать такі слова:

І вони усі здивувалися, повторюючи: «Навіщо ви приїхали, якщо ви не хочете укласти мир?» Вони, власне, у великій гордості своїй

⁹⁰ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 104-105.

⁹¹ Там само. – С. 104-105.

⁹² Там само. – С. 138.

⁹³ Там само. – С. 137.

⁹⁴ Там само. – С. 145-146.

возвеличили себе вже до того, що думають, неначе увесь Всесвіт бажає укласти мир з ними⁹⁵.

По-третє, від розмови з деякими вельможними монголами у Рубрука склалося враження, неначе вони невдовзі збираються вступити у французьке королівство і все там захопити, з приводу чого монах мусив прикладати великих зусиль, щоб приховати своє незадоволення та гнів⁹⁶.

Іншою гіперболізацією є теза Рубрука про те, що у містечку Айні знаходиться тисяча вірменських церков і дві сарацинські синагоги⁹⁷. Це, здавалося б, банальне перебільшення, дає читачеві матеріал для роздумів, адже постає питання, чому автор вказує просто неймовірно велику кількість християнських церков: чи у нього було на меті підкреслити перевагу християнства, чи може ця перевага справді була настільки великою, що автор вважав за необхідне передати її числом «тисяча»; або ж він просто так написав, мовляв, «там тисяча церков!». Вільгельм, до речі, звертає увагу на кількість: це видно з того, що коли францисканець перебував при ханському дворі, то зазначив точну кількість порахованих ним підвод (105) та коней (90), які були навантажені для гулянь кобилячим молоком⁹⁸.

Загалом Рубрук справляє враження вельми розумного і розсудливого чоловіка. Це можна простежити, наприклад, по його підготовці до дискусії із сарацинами і туїнами, метою якої було довести, чия віра істинна. Саме в цій ситуації монах Вільгельм запропонував іншим християнам спершу виступати проти ідолопоклонників туїнів спільно із сарацинами, які також вірять у єдиного Бога, а вже потім сперечатися з останніми. Відтак, видається, що Рубрук має здатність тонко і з розумом оцінити ситуацію⁹⁹. До речі, таке його рішення – «із сарацинами проти ідолопоклонників» – гармує із середньовічними уявленнями про Єрусалимоцентричну будову світу, в першому колі після якого були християни, у другому – християни православні, в третьому – сарацини, у четвертому – ідолопоклонники, а на

---

⁹⁵ Рубрук Г. Путешествие в Восточные страны... – С. 138.

⁹⁶ Там само. – С. 143.

⁹⁷ Там само. – С. 192.

⁹⁸ Там само. – С. 180.

⁹⁹ Там само. – С. 171-172.

кінці світу були монстри. Так структуру світу зображено на картах, а також в знаменитій книжці «Подорожі Манделілля»¹⁰⁰.

Спільним, однак, є хоча б те, що обидва автори прив'язують події до церковного календаря. Це не викликає здивування, бо є радше нормою для монахів того часу, а не чимось особливим¹⁰¹. Зрештою, абсолютно точних вимірів часу середньовічна людина не потребувала¹⁰².

Опрацювання текстів Плато Карпіні та Рубрука спонукає до наступних висновків: по-перше, праця із будь-яким наративним джерелом, зокрема середньовічним, передбачає ґрунтовний аналіз контексту його створення, а також вивчення авторів, замовників та середовища, в якому він виник; по-друге, фрагменти текстів Йоана Плато Карпіні та Вільгельма Рубрука з яскраво вираженим оцінювальним чи емоційно забарвленим характером або ж з виразними ознаками особистісних рефлексій вказують на те, що опис навколишнього світу, в якому автори реально перебували під час мандрівки, є, здебільшого, індивідуально-авторськими; по-третє, джерельний матеріал засвідчує, що задекларована мета мандрівки обох монахів у принципі не охоплювала вповні тих намірів та очікувань, які реально мали мандрівники, і попередньо не окреслювала широкого кола потенційних проблем майбутньої подорожі, що спричинило певну видозміну цієї мети різноманітними об'єктивними та суб'єктивними факторами; по-четверте, проаналізовані щодо форми та змісту тексти Йоана та Вільгельма підтвердили їх залежність від суб'єктивних факторів; по-п'яте, автори вимальовують певну картину, яка складається із окремих свідчень, неначе «пазл», залучаючи на власний розсуд, або оминаючи увагою певні описи, що, як наслідок, формує начебто об'єктивне бачення у реципієнтів; по-шосте, компаративний аналіз джерел унаочнив індивідуалізм комплексу смислово-

---

¹⁰⁰ Дінцельбахер П. Простір. Територія : Середньовіччя / Петер Дінцельбахер // Історія європейської ментальності / За ред. П. Дінцельбахера ; пер з нім. В. Кам'янець. – Львів : Літопис, 2004. – С. 660.

¹⁰¹ Kleinschmidt H. Understanding the Middle Ages : The Transformation of Ideas and Attitudes in the Medieval World / H. Kleinschmidt. – Woodbridge : The Boydell P., 2000. – P. 18.

¹⁰² Гьотц Г.-В. Час. Історія : Середньовіччя / Ганс-Вернер Гьотц // Історія європейської ментальності. – С. 694-695.

навантажених рефлексій і авторських описів, який спричиняє вибудування певної візії зображуваного середовища; по-сьоме, велика кількість емотивно-забарвлених джерельних фрагментів авторства Вільгельма Рубрука та Йоана Плато Карпіні демонструє нам широкий спектр рефлексій (відповідно до ситуації), які засвідчують безпосередній вплив авторського світогляду на формування смислового навантаження тексту.

Markiyan PROKHAS'KO. Author's Individuality as a Factor of Creating a World-Image: a Comparison of John da Pian del Carpine's and William of Rubruck's Travel Accounts

The article explores the text as a subjective narrative of the author, as a mental product of a sum of emotional and worldview parameters, and also as a result of the coincidence of objective/subjective and contextual circumstances of story creation. A comparison of the travel notes of two monks-travellers, John da Pian del Carpine and William of Rubruck, who wrote their «reports» in similar circumstances, allows to visualize the subjective factors that influenced the «objective» description of the world

Keywords: Latin Medieval Literature, travel notes, author, text (narrative), Mongol Empire, everyday life.

Стаття надійшла до редакції 8 лютого 2015 р.